

*Плотян Дарина Сергіївна,
аспірант Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Старицька Ольга Олексіївна,
науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем державотворення та правозастосування
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

АРБІТРАЖНА УГОДА ЯК ПІДСТАВА РОЗГЛЯДУ СПОРІВ МІЖНАРОДНИМ КОМЕРЦІЙНИМ АРБІТРАЖЕМ

Одним з основних принципів діяльності міжнародного комерційного арбітражу є принцип добровільності звернення до арбітражного розгляду, що може відбутися лише у разі наявності на це згоди сторін, яка фіксується у відповідній угоді. Привертаючи свою увагу до розкриття правових підстав розгляду спорів міжнародним комерційним арбітражем необхідно зазначити, що процедура такого процесу (саме за угодою) має низку переваг у порівнянні із порядком вирішення спорів, що передбачена у державних судах. Це зумовлено тим, що більшість норм арбітражного законодавства має диспозитивний характер, яка дає сторонам змогу узгоджувати інші правила арбітражного розгляду, ніж ті, що передбачені в законі. Сторонам відводиться активна роль у самій процедурі арбітражного розгляду і вони мають можливість впливати на всі стадії арбітражного розгляду, що дає змогу говорити про надзвичайно демократичний характер арбітражу.

Арбітражна угода є правовою підставою розгляду та основою для звернення в міжнародний комерційний арбітраж, що визначає всю подальшу арбітражну процедуру, а в подальшому, можливо, й долю самого рішення по суті спору. Являючись по суті цивільно-правовою угодою сторін, арбітражна угода регулюється як міжнародно-правовими нормами, так і національним законодавством.

Г. Црат підкреслює, що арбітражна угода є не лише основою передачі спору до міжнародного комерційного арбітражу, але й ключовим інструментом, який визначає зміст і межі арбітражного розгляду. Науковець наголошує, що правильне укладення угоди є критично важливим для забезпечення ефективності розгляду спору, зокрема в частині визначення місця арбітражу, процедури та правовідносин, які передаються на розгляд [6]. Т. Захарченко акцентує увагу на тому, що арбітражна угода є договірною основою арбітражного процесу, яка забезпечує реалізацію принципу автономії волі сторін. Вона також звертає увагу на чітке визначення арбітрабельності спору, що залежить як від внутрішнього законодавства, так і від міжнародних норм [5].

Основні положення, що стосуються сутності арбітражну угоду, її поняття, форму, основні вимоги до неї та наслідки їх порушення містяться в Нью-Йоркській Конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень, яка набула чинності в Україні 10 січня 1961 року [2], а також у розробленій на її

основі Європейській Конвенції про зовнішньоторговельний арбітраж, яка набула чинності в Україні, як правонаступниці колишнього СРСР, 07 січня 1964 року [3], а також в Типовому законі ЮНСІТРАЛ щодо міжнародного торговельного арбітражу [4].

Правова регламентація арбітражної угоди в Україні закріплена в статтях 7-9, 15 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» [1], а її зміст відповідає статті 7 Типового закону ЮНСІТРАЛ [4], згідно з яким – це угода сторін про передачу в арбітраж усіх або певних спорів, які виникли або можуть виникнути між ними у зв'язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, чи мають вони договірний характер, чи ні.

Відповідно до закріплених у цих нормах позицій, до спорів, що можуть бути передані на розгляд у міжнародний комерційний арбітраж висуваються такі умови:

- спори повинні мати правовий характер і базуватися на конкретних договірних чи інших правовідносинах;
- на розгляд до арбітражу можуть бути передані всі або окремі спори, пов'язані з виконанням договорів чи іншими правовідносинами;
- зазначені вище спори на момент укладення арбітражної угоди або вже виникли, або можуть виникнути між сторонами в майбутньому;
- об'єкт спору може бути предметом арбітражного розгляду (арбітрабельність комерційного договору);
- письмова форма (однак на сьогодні ця вимога не є імперативною у законодавстві низки держав);
- сторони арбітражної угоди повинні бути дієздатними відповідно до законодавства, яке до них застосовується;
- арбітражна угода має бути дійсною за законом, якому її підпорядкували сторони, а за відсутністю такої вказівки за законом держави, де було винесене арбітражне рішення;
- арбітражна угода має бути такою, щоб сторони могли її виконати.

При цьому, окремо варто наголосити на тому, що зазначені міжнародно-правові акти не передбачають вказівок щодо змісту угоди. Арбітражна угода складається сторонами самостійно, в чому проявляється вільне волевиявлення сторін та договірний характер арбітражної угоди, цим забезпечується сторонам широкі можливості в самостійному її формулюванні. Що ж до змістовного наповнення такої угоди, то як відзначають Г. Цірат, Т. Захарченко та В. Винокурова, вона має чотири істотні умови, а саме: виведення певних спорів з-під юрисдикції державних судів; домовленість про передання цих спорів на вирішення третейського суду; визначення кола правовідносин, спір з яких передається на вирішення третейського суду; вид арбітражу: арбітраж ad hoc чи постійно діючий арбітражний орган, компетентний розглядати спір [6, с. 20–21].

Відповідно до позицій міжнародного права арбітражна угода вважається укладена в письмовій формі, якщо:

- міститься в документах, підписаних сторонами;

- укладена, шляхом обміну листами, повідомленнями по телетайпі, телеграфі, або з використанням інших засобів електронного зв'язку, що дозволяє зафіксувати угоду;

- укладена шляхом обміну позовною заявою та відзивом на позов, з якого випливає, що одна сторона підтверджує існування угоди про передачу спору на розгляд арбітражного комерційного арбітражу, а інша проти цього не заперечує;

- міститься у договорі у формі посилання на документ, у якому міститься арбітражне застереження, за умови, що цей договір укладений у письмовій формі й умова є частиною договору [4].

Такий підхід відображає гнучкість сучасного арбітражного права та забезпечує відповідність змісту арбітражної угоди вимогам як міжнародного, так і національного законодавства. Науковиця Т. Захарченко зазначає, що ніякої різниці для визначення юридичної сили в цих документах не існує, а окреслені види договорів є лише різними формами того ж самого інструмента – арбітражної угоди. На її думку така конструкція як арбітражна угода вживається у міжнародному праві як загальний термін, який охоплює як арбітражні застереження (включені до контрактів), так і окремі арбітражні угоди [5, с. 32].

Таким чином, можемо зробити висновок, що арбітражна угода є однією із підстав, що забезпечує можливість розгляду спорів міжнародним комерційним арбітражем. Вона забезпечує ефективний механізм вирішення спорів за умов, що угода складена з дотриманням правових вимог та врахуванням інтересів сторін. Правильне укладення такої угоди сприяє не лише оперативному вирішенню спорів, але й захисту ділових інтересів у міжнародних відносинах.

Список використаних джерел

1. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24.02.1994 р. № 4002-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 25. Ст. 198.

2. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: Конвенція від 10.06.1958 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_070?test=XNLMf5x.qwJgOpiwZi6BzsYpNI4los80msh8Ie6.

3. Постанова Пленуму Вищого господарського суду «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» від 24.10.2011 р. № 10. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/v0010600-11>

4. Типовий закон ЮНСІТРАЛІ щодо міжнародного торгівельного арбітражу Типовий закон, Міжнародний документ від 21.06.1985 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/995_879.

5. Захарченко Т. Г. Арбітражна угода як правова основа передачі спору на розгляд у міжнародний комерційний арбітраж. Міжнародний комерційний арбітраж в Україні : теорія та законодавство / за заг. ред. І. Г. Побірченка. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. 32 с.

6. Цірат Г. А. Міжнародний комерційний арбітраж : навч. посіб. Київ : Істина, 2002. 304 с.

